

Honismereti postaláda¹

A Honismeret folyóiratnak rendszeres olvasója és külső cikkírójaként vagyok részese a lap megjelenésének. Mindezeket azért mondom el a kezdet kezdetén, mert tisztázandó, hogy nem vagyok és nem is lehetek tisztában a lap megjelenésének bonyodalmaival. Ha tehát a következő sorokban maximális vagy eleve képtelen dolgokat pendítek meg ez részben ennek tulajdonítható.

A lapról írott véleményemben nemcsak a magam, hanem az általam vezetett honismereti csoport tagjai és más olvasók véleményét, javaslatait is igyekszem belefoglalni. Az egész ötletkoszorú tehát többségében nem sajtószakértők gondolatait tükrözi, sok lesz benne az esetleges, a soha meg nem valósítható . . .

Kezdjük a lap legelső oldalánál, a címlapnál. Sajnos a színnyomás változásaitól eltekintve más újdonságot és főleg élményszerűséget nem nyújt. Többször észre kellett vennem a lap kiosztása, megbeszélése során, hogy az aktívák, érdeklődők lelkesedését kissé leherasztja ugyanaz a külső megjelenítés. Valamilyen praktikus megoldással talán ki lehetne alakítani a szemfogyó, lelkesítő hatású lapborítót. Ők valamilyen magazinszerű, modern technikával megvalósított olvasókönyvet szeretnének a kezükbe kapni. Az olvasókönyv igénye nem zárja ki a magas szinten járó, igen alapos kutatómunkán alapuló tudományos, vagy tudományos jellegű munkák megjelentetését . . . Csupán olvasmányos – a kamasz gyermek és a nagyapók számára egyaránt élvezhető – formában. Sőt itt talán gondolnunk lehetne arra, hogy a helyismereti, honismereti szemléletet valahol az óvodás korban lehetne megalapozni. Vajon az eddig megjelentek közül, melyik cikket tudnák a mai óvónők a mai óvodásoknak úgy fölolvasni, hogy az rezonanciára találtatna? . . . Az itt megfogalmazott gondolatot gyakorló nagyvárosi óvónők kérdezték meg, mutassam meg melyik cikk való példál a nagycsoportosoknak?

Természetesen a Honismeret elsősorban felnőtteknek, sőt speciálisabb érdeklődésű és igényű felnőtteknek íródik. Viszont az akadémikus színvonal után való hosszútávú futó magányosság helyett ez, a szélesebb olvasórétegek, élő és valós igények elé menni előnyösebb megoldás lenne. Összefoglalólag megkérdezem: a Honismeret lehetne-e modern, magazinszerű kiállítású (lásd História) olvasmányos könyv, modern kutatásokon és szemléltetésen alapuló történeti kalendárium? . . .

Ezt az ideált követve a nagyobb betűsítés és idősebb, elgyengült szemű olvasók közül többeknek jobban felkeltené az érdeklődését. A kis betűk láttán az elaggott adatközlők nem adnák vissza oly sokszor a honoráriumként nekik juttatott lappéldányokat. (Természetesen semmit sem tudok a nyomdatechnika és egyéb tárgyi követelmények meghatározó körülményeiről).

¹ Zóka László értékes és megszívlelendő gondolatokat felvető cikkét azzal a céllal közöljük, hogy olvasóink közül minél többen írják meg a Honismeret tartalmával, formájával, terjesztésével kapcsolatos észrevételeiket, javaslataikat. (Szerk.)

A gyakoribb és látványosabb szemléltetés talán a mostani technikai körülmények között is megvalósítható. Lehetőleg növekedjék a vizuális anyagok mennyisége, változatossága, tehát fotók, rajzok, térképek, vázlatok és más egyéb, ami a műfajba belefér! Miért? Mert ezt várják, sőt igénylik! Milyen olvasói vannak a lapnak? Nemcsak kávéház körül unatkozó fiatal és elaggott intellektüellek, hanem lelkes kamaszok, a fizikai munkában, a gépkocsivezetésben valóban elfáradt (és mégis érdeklődő) dolgozók. Este vagy a munka röpke szüneteiben könnyebb szemüknek végigfutnia az ábrázolásokon, a tömör és szép magyarsággal megfogalmazott szövegeken, mintsem hosszú-hosszú oldalakon át kanyargó akadémiai ízű elvi-elméleti fejtegetéseket silabizálniuk . . . Nem gondolok arra, hogy száműzni kellene a magvas, mélyenszántó, gondolatokban és adatokban dúskáló munkákat, csupán a kellő arány keresendő egy-egy lappéldányban s egy-egy íráson belül.

A felépítés a rövidesen egy évtizedet megélt évfolyamokban arányos, kiérlelt. Igaz ugyan vannak kiforrott rovatolások, vannak időnként, ideiglenesen, avagy néha felbukkanó rovatok . . . Végül is mi követendő? Fogalmam sincs! Józan ész alapján úgy találok helyesnek: a már bevált rovatok (pl. Könyvespolc, Krónika, Évfordulóink) haladjon tovább és valahogy helyet kéne adni az időszerű, netán divatos áramlatoknak.

A szerzőgárda változatos, valóban helyet ad „új neveknek”. Vannak természetesen gyakrabban felbukkanó arcok. A már törzsgárdává alakuló szerzőcsoportot érdemes lenne rövid, portréjellegű írásban bemutatni vagy bemutatkoztatni. Kik vagyunk? Ki vagyok? Életút, tevékenység, polgári foglalkozása, hogyan került a Honismeret laphoz? Eddigi munkásságának kimerítő bibliográfiája, amely e tevékenység nélkülözhetetlen munkaeszköze.

Nem tudom megítélni, hogy a lap mennyiben törekedhetne nyitott jellegre! . . . Számomra az évente visszatérő honismereti akadémiák alapvető élményt jelentenek. Két alkalommal – mások jóindulatából – részt vehettem országos találkozóinkon. Vajon minden egyes lappéldányban hogyan tudnánk ezt az országos találkozót baráttivá, testvérvé nemesülő bajtársi seregszemlét megvalósítani!? . . . A honismereti tevékenység mozgalom! Mint mozgalom az érzelmeket, a mélyörvénylésű szenvedélyeket nem nélkülözheti, kéthavonta, egy-egy cikkel meg tudnánk-e adni egymásnak a szellemi randevűk – már felnőttként, tehát megalapozott és higgadt hűségge emelkedő – élményét? . . .

A lap követi a mozgalom hullámzását, hírt ad a szakkörök életéről, a kirándulásokról, a gyűjtő táborokról. Viszont hiányzik a postaláda, a fórum rovata, az olvasók nyers, ám annál őszintébb és használhatóbb reagálási lehetősége. Pedig kellene! A régi példányokban e lehetőség megvolt. Talán helyénvaló lenne felújítani! . . .

Az alig egy évtized alatt még nem alakulhatott ki a másik lapokat orgánummá emelő lehetőség, a vita! Holott lenne miről! Egy-egy cikk megállapításai, módszertani kérdések, egyebek. Egymás tanulmányaihoz alig-alig szólogatunk hozzá. Igen sok témakör folytatható. A szerző eleve úgy írja meg, legyen folytatója s a folytatás késik, azaz sosem jön meg.

A nyitottság lényeges összetevője a terjesztés, az eljutás a valóban érdeklődő olvasókhoz. Ahogy a szerkesztő elmondta, országosan problematikus a példányszámok helyes aránya, nem tudni melyik fokozatig jutnak el a lapok. Nyilván nem ezért készül e kiadvány, nem ezért koptatja a szerkesztőség és a szerzőgárda alacsony honoráriumért önmagát. E lap terjesztése lehessen olyan, mint a többi bevett folyóiraté. Jusson el a szakkörökhöz, az adatközlőkhöz, a beszervezendő, a leendő szakköri aktívákig, a kívülálló, de szimpatizáns s a szervezésben segédkező személyekig. Remélhetőleg a tárgyalások jól sikerülnek, s a posta terjeszti majd, megrendelhető lesz, s ezzel nyomban sok időt, energiát rabló teendőktől mentesülünk.

A lap évfolyamainak tartalomjegyzéke igen jó! A honismereti bibliográfia a szakköri és magánkutatók modern munkaeszköze. Mindössze annyit fűznék hozzá, egy-egy megye kiadványai vajon eljutnak-e a másik megyébe, ha nincs személyes ismeretség?

Már külföldön sem újdonság a honismereti munka. A lap néhol hírt ad a kinti tevékenységről. E híradás, kitekintés más országok honismereti mozgalmaira nem lehetne-e gyakoribb? Más megyékben, más szakkörök munkái láttán csodás impulzusaink vannak, vajon más égtájak, államok bekalandozása nem adna-e hasonló élményt, indíttatást? A felmérések, hatásvizsgálatok korszakát éljük. Biztosan nem időszzerű, de lejegyzem a honismeret hatékonyságát, napi életbeli hatását nem lenne-e célszerű felbecsülnünk?

A pályázati fölhívásokat a lap rendszeresen közli. Egyről megfélekedezik, a helyezést elérők bemutatásáról. Tanulmányaik kivonata, munkamódszerük ismertetése hasznosan lendítené a gyakorló honismeretesek munkáját.

A megyei honismereti híradók, falukrónikák, honismerttel foglalkozó lapok, például Baranyai Művelődés ismertetése, kivonatolása lényeges támogatást jelentene. Természetesen nyomban tegyük hozzá, hogyan lehet hozzájutni?

Befejezésként néhány témakört említek. Magam és ismerőseim szeretnénk olvasni e témákról és ismerni földolgozásuk módszertanát. Lehet, már szakállas témák, bennünket viszont érdekelnének:

A honismeret, helyismeret iránti fogékonyság, érdeklődés kialakításának gyakorlatban bevált fogásai, módszerei. Mely életkorban kezdhető el? Hogyan? Iskolai fokozatok. életkor, foglalkozás egyéb tényezők szerint hogyan oszlik meg? Ez az érdeklődés és aktív munkálkodás hogyan tehető a személyiség részeselmévé? . . . Mindezek gyakorlati megoldásai, tapasztalatai, mérhetősége, hogyan érzékelhető a gyakorlatban?

Az életmóddal, életmódváltással összefüggő kérdések. Az életminőség helyi, táji, vetületei, árnyékos oldalai, áporodott levegőjü, kisszerű megvalósulásai.

Kis létszámú társadalmi közösségek például szekták, néptöredékek, különös foglalkozási ágak, egyéb kohéziós erő által mindmáig összefogott, avagy összepréselt mikrotársadalmak belső, gyakorta igen különös élete . . . Végtelenül sajátos belső arculatuk, beilleszkedésük, kapcsolódásuk társadalmunk racionális, arányosan tagolt egészéhez . . . Társgyi emlékeik, és alkotásaik. Például temetőkertjeik, lakhelyeik, hiedelmeik. Legfőképpen kohéziós és fenntartó erejük? E témakörben érdemes figyelni egy-egy település kisebb részegységében élő sajátos „mikropopulációk” belső életrendjére, elkülönülésük okaira.

Családtörténeti kérdések, kutatási módszerük. Hadifoglyok emlékei, elfeledett művészek, alkotó telepek, kiemelkedő egyéniségek leszármazottai, hol élnek, mit tudnak az ősükről, hogyan értékelik tevékenységüket, milyen emléktárgyaik maradtak? Használton kívül lévő ipari objektumok, lakótelepek bontás előtt, uradalmi létesítmények, technikai eljárások, mi menthető át belőlük a mába, a jövőbe? Romkertek, emlékparkok kialakításának lehetőségei. Romépület, elhagyott temetők, emlékfák mentése. Helyi, vidéki sajtótermékek földolgozása, ritka térképek, köztéri szobrok, síremlékek, temetkezési szokások, halotti kultusz vidékenként, religióként és anyanyelv szerint.

És végezetül ami mindezeket összefoglalja, egy-egy honismereti helytörténeti gyűjtemény avagy családi könyvtár. Hogyan jött össze anyaga, módszerek a gyűjtésben, alapításban . . . A továbblépés lehetőségei például Gödöllő helytörténeti gyűjteménye hogyan fejlődik múzeumi objektummá? A vezetők, a létrehozók milyen megoldásokat javasolnak és adnak át a széles szakmai közvéleménynek a jogos szakmai óvatosságuk megőrzése mellett?

Zóka László